

Gemeente
Coevorden

Kaderbrief 2021

Inhoudsopgave

KADERBRIEF 2021	1
INHOUDSOPGAVE	4
INLEIDING EN LEESWIJZER.....	5
BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN	6
ONTWIKKELING FINANCIËN	12
Samenvatting financiën	12
Ontwikkeling inkomsten	13
Ontwikkeling uitgaven.....	17
Overige ontwikkelingen	19
UITGANGSPUNTEN 2021-2024.....	22
AFSLUITING	24

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

De kaderbrief is het eerste document in de jaarlijkse planning- & controlcyclus. In deze Kaderbrief 2021 schetsen wij de ontwikkelingen op hoofdlijnen voor het aanstaande begrotingsjaar 2021 en het meerjarenperspectief voor de jaren 2022 tot en met 2024. De verdere uitwerking van de kaders vindt plaats in de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024.

De kaderbrief is onder andere gebaseerd op de doelen in ons bestuursprogramma 'Ruimte om te doen!'. Vorig jaar hebben wij een vertaling van dit programma gemaakt naar een strategische agenda. Vanuit deze documenten, waarin staat wat wij willen bereiken, gaan wij in deze kaderbrief in op hoe wij in 2021 stappen zetten om de doelen te bereiken.

Leeswijzer

De kaderbrief kent de volgende hoofdstukken die onder 'tegels' zijn geplaatst:

- Bestuurlijke hoofdlijnen;
- Ontwikkeling financiën;
- Uitgangspunten voor 2021-2024;
- Afsluiting.

Bestuurlijke hoofdlijnen

Inleiding

Deze Kaderbrief vormt de opmaat naar de tweede helft van deze bestuursperiode. Sinds de vorige Kaderbrief (2020) werken we met de Strategische Agenda. Daarin geven we richting aan de ambities die we in ons Bestuursprogramma 'Ruimte om te doen!' hebben benoemd. Voor het jaar 2021 hebben we, vaak in samenwerking met maatschappelijke partners, diverse plannen en ambities op stapel staan. Op de uitbraak van het Covid-19 virus en alle gevolgen die dat in zeer korte tijd voor de samenleving heeft, proberen wij zo goed mogelijk in te spelen. De Coronacrisis heeft sociaal, economisch en maatschappelijk een enorme impact. Vaak negatief, maar er ontstaan soms ook nieuwe kansen! Zo lijkt de Coronacrisis een versneller voor transformaties zoals van globalisering naar glocalisering en het zelforganiserende vermogen in de samenleving ten aanzien van bijvoorbeeld zorg en energie.

Hulde voor de zelfredzaamheid, de veerkracht en de saamhorigheid die de Coevordense samenleving met tal van initiatieven heeft getoond! Maar onze samenleving kan het niet in alle gevallen helemaal zelf voor elkaar krijgen. Onze ondersteunende of faciliterende rol is soms nodig of zelfs vereist. In individuele situaties kan ons vangnet nodig blijven. Groepen in de samenleving stimuleren en prikkelen wij om in lastige situaties veerkracht te tonen, initiatieven te nemen en ook uit te voeren, eventueel in coproductie met ons als gemeente. Daarmee investeren we duurzaam in onze samenleving voor de lange termijn.

In deze Kaderbrief 2021 hebben we uiteraard aandacht voor deze situatie en nemen we u daarin mee aan de hand van de inmiddels bekende vier thema's:

- Voorkomen
- Duurzaamheid
- Aantrekkelijk Coevorden en
- Coevorden Verbindt.

Verbindend Besturen vormt natuurlijk onze leidraad bij de uitwerking en de uitvoering van onze prioriteiten voor 2021. Alleen samen met onze inwoners en onze maatschappelijke partners zijn we in staat om onze ambities voor onze gemeente waar te maken. Uiteraard bespreken we daarom met hen wat onze en wat hun bijdrage aan het bereiken van de doelstellingen zal moeten zijn om de gezamenlijke ambities te kunnen realiseren.

In deze bestuurlijke paragraaf schetsen we u welke ontwikkelingen we voorzien voor 2021. Bij de besluitvorming over de programmabegroting vindt de afweging plaats of en hoe de ontwikkelingen in de begroting worden opgenomen en van een financiële vertaling worden voorzien.

Coronacrisis

Sociaal-economische gevolgen

De maatregelen waar de samenleving door de uitbraak van het Covid-19 virus mee te maken heeft, zijn zowel op sociaal als economisch gebied enorm. Ook in Coevorden. Vele zzp'ers en ondernemers maken zware tijden mee, met name in bepaalde sectoren. Ook houden we ernstig rekening met een zogenaamd "na-ijleffect". Bij een aantal bedrijven manifesteren de economische gevolgen zich pas na verloop van tijd. De werkloosheid onder inwoners en daarmee het beroep op voorzieningen kan gaan toenemen. Natuurlijk willen wij de economische gevolgen van de Coronacrisis voor ondernemers en andere inwoners zo veel mogelijk beperken. We bouwen daarom samen met onze ondernemers en maatschappelijke partners verder aan een publieke infrastructuur die ook op dit onderdeel de veerkracht van de samenleving vergroot. Samen met hen gaan we bekijken op welke wijze we op de ontwikkelingen kunnen inspelen.

Financiële gevolgen

We maken ons zorgen over de financiële gevolgen voor de gemeentelijke begroting. We zijn van mening dat we onze financiën goed op orde hebben. Door de Coronacrisis gaan we echter inkomsten missen en kosten maken, zo voorzien wij. Te denken valt aan minder inkomsten uit bijvoorbeeld de toeristenbelasting, minder inkomsten uit de verkoop van bouwgrond en stijgende uitgaven door een groter beroep op bijstandsuitkeringen of door extra inzet van boa's en ander extra personeel om alle vragen van inwoners te beantwoorden. Een inschatting van de totale

financiële consequenties is lastig te maken. Samen met de VNG, de VDG en andere partners zetten we maximaal in op een fatsoenlijke en redelijke compensatie en ondersteuning vanuit het Rijk.

Gevolgen voor ambities Bestuursprogramma

Op dit moment zien wij nog geen aanleiding om onze ambities, zoals verwoord in ons Bestuursprogramma en die wij veelal in samenwerking met maatschappelijke partners willen realiseren, bij te stellen. Binnen de beperkende mogelijkheden die deze crisistijd ons biedt, zoeken wij realistische en creatieve oplossingen. Door het hoofd koel te houden, nuchter te blijven en uit te blijven gaan van onze eigen krachten, kunnen we nieuwe, tot voor kort onvoorziene kansen benutten. Wij houden er wel rekening mee dat de Coronacrisis gevolgen zal hebben voor de doorlooptijd van diverse projecten en andere activiteiten uit het Bestuursprogramma die voor 2021 (en 2022) gepland staan.

Aantrekkelijk Coevorden

Een aantrekkelijk Coevorden is samen met onze inwoners bouwen aan een toekomstperspectief, waarbij wij als gemeente gezien willen worden als medestander. Een positief imago verdienen we door te vertellen hoe goed het hier toeven is, maar evenzeer door ons handelen. Hoe we omgaan met veiligheid, de wijze waarop de gemeente vragen van inwoners en bedrijven behandelt, infrastructuur, het woningaanbod, het stimuleren van cultuur en evenementen, het bijdragen aan het ondernemersklimaat; het speelt allemaal een rol.

We blijven investeren in een aantrekkelijke gemeente

We spannen ons in voor een gemeente waar wat te beleven valt, want dat maakt ons aantrekkelijk. Dus blijven we investeren in de binnenstad van Coevorden, onder andere door aan de slag te gaan met het Kasteelpark en de verbinding tussen centrum en stationsgebied. We zijn bereid om de hiervoor benodigde middelen met creativiteit ter beschikking te stellen. De status 'culturele gemeente van Drenthe' is een unieke kans om ons imago te versterken en om onze rijke historie te laten zien. Juist nu is cultuur een inspiratiebron voor de samenleving. Het culturele leven krijgt met inzet van incidentele middelen een impuls na een zware tijd. We werken aan een toekomstbestendige woningvoorraad. Aan de spoorverbinding over de grens Emmen - Rheine en een haalbaarheidsonderzoek van de Nedersaksenlijn. Aan de toekomstige huisvesting van de Nieuwe Veste. Met partners en inwoners denken we na welke voorzieningen cruciaal zijn voor de leefbaarheid van de dorpen. We spelen daarop in met ons accommodatiebeleid. Samen met provincie en lokale initiatiefnemers kijken we hoe we in 2021 de bevrijding alsnog luister kunnen bijzetten. Ook zorgen we dat vrijwilligers en andere evenementenorganisatoren optimale ondersteuning krijgen. Tegelijk zijn we realistisch. Dit betekent dat we op een aantal gebieden onverminderde ambitie aan de dag leggen, maar het tijdpad verlengen. Dit geldt voor het programma Vitale Vakantieparken en de daarmee samenhangende Regiodeal light – een fonds om de uitvoering financieel mogelijk te maken. En voor de woonvisie en het herstructureringsfonds dat we zien als oplossing voor 'rotte kiezen' en om derden te verleiden te investeren in de kwaliteit van de dorpen.

Nieuwe waardering biedt kansen

Corona biedt potentieel voor transformatie. We zien maatschappelijke verschuivingen. Ineens kunnen er dingen die voorheen ondenkbaar waren. Een voorbeeld: de digitalisering neemt een vlucht in diverse domeinen, van de detailhandel tot het onderwijs. In de samenleving krijgt de rol van de overheid een nieuwe waardering. Deze nieuwe blik betekent een kans voor de gemeente om het gesprek aan te gaan en te inspireren. Veel is nog ongewis. Gaan we in de economie echt kortere waardenketens en meer regionale samenwerking zien door glocalisering? Wat kan snel internet, nu mensen gewend zijn geraakt aan digitaal contact, betekenen voor onderwijs en zorg in de dorpen? We weten het nog niet. De wereld zal er anders uit gaan zien. Dit betekent dat we met met souplesse moeten schakelen. Hoe maken we dat mogelijk, vanuit de rol die daarbij passend is? De economische crisis maakt de regio nog belangrijker, zowel met de omliggende gemeenten als internationaal. In de komende tijd benutten we hiervoor de Regiodeal en de andere samenwerkingsverbanden die ons ter beschikking staan.

Medestander

Als we gezien willen worden als medestander, vraagt dit dat contacten met de gemeente goed verlopen. Dus werken we verder aan een moderne dienstverlening. Het vinden van vernieuwende oplossingen doen we door te experimenteren, onder andere met digitale vormen van contact en verbinding.

Op ruimtelijk gebied komt er ruimte voor maatwerk en een meer integrale afweging. Het betekent dat we in de aanpak ondermijning inwoners die signaleren dat er iets 'niet pluis' is serieus nemen, zodat we samen de gemeente veiliger maken.

We richten ons op het ontplooiën van initiatieven samen met ondernemers die net als wij vooruit willen kijken, met als doel een MKB-vriendelijke gemeente te zijn. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt vragen om een nog betere verbinding tussen onderwijs en bedrijfsleven. Voor de vrijetijdseconomie ondersteunen we de sector om de impuls die 'toerisme dicht bij huis' krijgt te benutten en kijken we samen met bedrijven en partners wat nodig is voor een nieuw perspectief.

Luisteren

Keuzes maken, doorwerken aan projecten die onze gemeente voorbereiden op de toekomst en gezien worden als medestander. Het vraagt meer dan ooit dat we het gesprek voeren en luisteren naar elkaar, zodat we samen Coevorden nog aantrekkelijker kunnen maken.

Duurzaamheid

Initiatieven op het gebied van duurzaamheid

In december 2019 heeft uw raad de duurzaamheidsvisie "Samen op weg naar een klimaatbestendige toekomst!" vastgesteld. Deze visie schetst onze ambities op het gebied van duurzaamheid voor de komende jaren. De uitdagingen zijn groot, maar er is lokaal enthousiasme en ambitie en dat willen we benutten. Wij geloven in goede initiatieven van ondernemers en inwoners en geven deze de ruimte, waarbij wij het belangrijk vinden dat inwoners kunnen profiteren van bijvoorbeeld lokaal opgewekte energie. In projecten en ontwikkelingen grijpen wij natuurlijke momenten aan om duurzamere keuzes te maken, bijvoorbeeld bij de proeftuin in Tuindorp waarin wij aandacht hebben voor toekomstbestendig wonen. Naast projecten in de Regiodeal werken wij in regionaal verband samen aan doelstellingen en inspanningen die we hebben vastgelegd in de Regionale Energie Strategie. Daarnaast werken wij samen met andere gemeenten aan een regionaal actieprogramma waarin circulaire economie een van de speerpunten is.

De plannen om de eerste huishoudens in onze gemeente van het aardgas af te krijgen werken wij uit in onze Warmtevisie, deze zullen wij in 2021 aan u voorleggen. Daarnaast hopen wij met behulp van een Rijkssubsidie te kunnen leren van de pilot voor een aardgasvrij Dalen. Wij waren van plan om volgend jaar het mobiliteitsplan 2.0 te presenteren waarin toekomstbestendige en duurzame mobiliteit centraal staat. Door de onzekerheden die de coronacrisis met zich meebrengt moeten wij keuzes maken en is ons voorstel om nu geen prioriteit aan het mobiliteitsplan te geven.

Duurzame gemeentelijke organisatie

Wij zetten in op het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed en onze bedrijfsvoering. Wij hebben de verduurzamingsmogelijkheden per gebouw geïnventariseerd zodat wij keuzes kunnen maken voor passende maatregelen. Wij sluiten aan bij de meerjarenonderhoudsplanung om de meerkosten ten opzichte van het regulier onderhoud inzichtelijk te maken en aan te sluiten bij logische onderhoudsmomenten. In 2021 willen wij een start maken met het verduurzamen van onze gebouwen.

Naast de verduurzaming van de gebouwen kijken wij ook naar facilitaire- en huisvestingsaspecten en het personeelsbeleid. Op basis van een onderzoek weten we hoe we er voor staan en welke duurzamere keuzes wij kunnen maken. In de Programmabegroting 2021 informeren wij u welke stappen dit vraagt en wat dit mogelijk aan aanvullende middelen vraagt.

Van Afval Naar Grondstof

Wij willen de VANG-doelstellingen behalen, maar onze resultaten lopen achter. Wij hebben in de afgelopen periode stappen gezet, maar het halen van de doelstellingen ligt nog niet binnen bereik. De VANG-doelstellingen staan wat ons betreft voorop en om deze in de toekomst te kunnen bereiken zijn er aanvullende acties nodig die mogelijk kostenverhogend zijn of investeringen vragen. Tegelijkertijd zien we een trend van stijgende verwerkingskosten van afval en dalende opbrengsten van grondstoffen.

Er zijn keuzes te maken op welke wijze wij naar de VANG-doelstellingen toewerken. De keuzes betreffen onder andere het invoeren van ander inzamelsysteem waarbij de gebruiker betaalt. Het is bij deze kaderbrief nog te vroeg om met uw raad hier richting aan te geven, maar in de tweede helft van 2020 willen wij hier graag met u over in gesprek gaan.

Groene Leefomgeving

Ons klimaat verandert, daar houden we rekening mee in de inrichting van onze leefomgeving. We willen meer ruimte voor groen, biodiversiteit stimuleren en rekening houden met droogte. In het kader van het Raadsakkoord heeft een werkgroep van uw raad zich in 2019 beziggehouden met biodiversiteit. Dit heeft input gegeven voor onze aanpak in 2020 en verder. De werkgroep houdt zich ook bezig met het onderwerp klimaatadaptatie. In dialoog met de samenleving en samen met het samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen maken we een risicoafweging om de uitvoeringsrichting te bepalen voor de opgaven die spelen rondom klimaatadaptatie. Dit zal onder andere leiden tot een andere invulling van het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan.

De onderwerpen biodiversiteit en klimaatadaptatie spelen bovendien een prominente rol in het Programma Binnenstad en de Omgevingsvisie.

Voorkomen

Problemen die we kunnen voorkomen, hoeven we ook niet op te lossen. Het klinkt zo vanzelfsprekend, maar dat is het niet altijd. We kunnen nooit alles voorkomen, maar we kunnen wel meer. Als we bijvoorbeeld samen met onze partners inzetten op een gezonde leefstijl, dan kunnen we klachten in de toekomst voorkomen. En als we de kennis van de hulpverleners vergroten, om signalen eerder op te pikken, dan kunnen we ervoor zorgen dat een probleem niet groter wordt.

Deze tekst komt uit de inleiding op de pijler 'voorkomen' in het beleidsplan van het Sociaal Domein 'Samen Krachtig' en is gezien de Corona crisis actueler dan ooit. De gemeente en haar inwoners zullen nog jarenlang de effecten van deze crisis voelen, waardoor inzetten op het voorkomen van problemen in 2021 en verder prioriteit heeft. We blijven dus ook de komende jaren investeren op preventie. Dat doen we niet alleen, we werken in de gemeente goed samen met onze partners en hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het welzijn en welbevinden van onze inwoners. Daarom intensiveren wij in de toekomst nog meer de samenwerking met onze partners in programma's en beleidsvorming. We maken echt werk van integraal werken, zowel binnen onze eigen gemeentelijke organisatie als daarbuiten.

Veerkracht

We kunnen als gemeente niet alles oplossen voor iedereen. Inwoners zijn zelf ook veerkrachtig en moeten verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen situatie en omgeving. Diegenen die dat minder goed kunnen, willen we ondersteunen. Voorkomen is daarbij essentieel: we zien nu hoe belangrijk preventie is om gezond te blijven, om financieel zelfredzaam te zijn en te blijven en terug te kunnen vallen op informele ondersteuningsnetwerken. Wij zijn in het uiterste geval het vangnet. Door goede monitoring wordt het beter mogelijk om trends te zien. Zo kunnen we beter voorspellen waar problemen op de langere termijn gaan ontstaan en kunnen we vroeg inzetten op preventie in samenwerking met inwoners en onze partners.

Programma generatiearmoede

In het najaar van 2020 starten we met een programmatische aanpak om armoedeproblematiek die van generatie op generatie wordt overgedragen te doorbreken. Dit programma heeft een looptijd van vier jaar. Het leven in armoede heeft een negatief effect op de psychische, sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Het voorkomen van dit soort problemen staat in dit programma centraal, waarbij wij het verschil willen maken voor kinderen, van de baby tot jongvolwassenen. Er wordt onderzoek gedaan naar hoe kinderen en hun ouders het beste bereikt kunnen worden om zo gezamenlijke projecten uit te kunnen voeren en samen de situatie te verbeteren. Wij vinden het belangrijk om te leren welke interventies zinvol zijn. Zodat we inzicht krijgen in de methoden die een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van kinderen. De gemeente heeft hierbij een regierol en neemt een voortrekkersrol in dit programma. Centraal staat dat we het samen doen met onze inwoners en maatschappelijke partners waardoor innovatie en integraliteit worden bevorderd.

Voorkomen instroom Participatiewet

We voorzien een toename van de instroom in de Participatiewet: flexwerkers zonder of met heel kort WW-recht, jongeren, werknemers die toch hun baan verloren hebben en voor wie de gemeente het laatste vangnet is. We verwachten ook een toename van het aantal ondernemers die het ondanks de steunmaatregelen van het Rijk niet hebben gered en gedwongen moesten stoppen met hun bedrijf. We zetten in op het voorkomen van de instroom in de bijstand en op duurzame uitstroom, waarbij regulier werk het einddoel is. We willen als gemeente één gezicht naar buiten zijn en daar hebben we als organisatie wat voor te doen.

Met een toename van inwoners die een beroep doen op de Participatiewet, bestaat de kans dat er ook meer druk zal ontstaan op de Wmo, de minimaregelingen en schuldhulpverlening. We benaderen deze problemen integraal, zodat de transformatie in het sociaal domein zichtbaar wordt. We willen de crisis benutten om te versnellen met samenwerken, ontschotten en innoveren!

Coevorden verbindt

Samenwerken met de samenleving, verbindingen in de samenleving tot stand brengen en faciliteren en ook de verbinding maken tussen de dingen die we doen als gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie. Dat is Verbindend Besturen, de manier waarop we werken in Coevorden. Het is een continue ontwikkeling. Niet alleen door onze houding en ons gedrag steeds verder te ontwikkelen, maar ook door bijvoorbeeld goede voorbeelden met elkaar te delen en als raad, college en ambtelijke organisatie samen te werken in het raadsakkoord.

Samenwerken met de samenleving

Het samenwerken met de samenleving zit steeds meer in ons DNA. We luisteren naar inwoners en vinden het belangrijk dat ze mee doen, meedenken en meebeslissen over de thema's die voor hen belangrijk zijn. Zij weten als geen ander wat belangrijk is in hun eigen omgeving. In 2021 gaan we dit verder vormgeven. We willen initiatieven aanjagen en verder helpen. We zorgen er voor dat de organisatie er klaar voor is om initiatieven uit de samenleving optimaal te kunnen ondersteunen. Daarbij vinden we integraliteit en de gedachte van één aanspreekpunt belangrijk.

We staan open voor inwoners die ons uitdagen. Inwoners die onze gemeentelijke taken beter kunnen organiseren dan wij. We zijn ons er van bewust dat dit veel vraagt van de ambtelijke organisatie. De uitwerking van dit principe doen we in onze visie op Participatie, die we nog dit jaar opleveren. Het betreft een visie over hoe ver we willen gaan in het meedenken en meedoen van inwoners in onze eigen vraagstukken, maar ook hoe we om willen gaan met initiatieven in de samenleving en wat we daarbij belangrijk vinden. Het doel is een consistente aanpak van zowel inwoner-, als overheidsparticipatie.

Nieuwe manieren van Verbindend Besturen

Door Verbindend te Besturen geven we inwoners zeggenschap over hun omgeving. Wij sluiten als overheid aan bij onze inwoners en inwonersinitiatieven, in plaats van andersom. We zoeken naar nieuwe manieren om de verbinding met inwoners te maken en te behouden. Er valt voor ons nog een wereld te winnen in de digitale en online mogelijkheden om verbinding te maken.

Er zijn inwoners die we als gemeente lastiger bereiken. In het sociaal domein hebben we de afgelopen jaren methodieken ontwikkeld om in gesprek te zijn met een aantal van deze groepen in de samenleving die we normaal niet zo snel bereiken. Bijvoorbeeld door de inzet van de gezinscoaches en de methodiek positieve gezondheid. De ervaring die we in deze methodieken hebben opgedaan, gebruiken we ook in gesprekken die we op andere terreinen met inwoners voeren. Op deze manier blijven we leren.

Verbindend Besturen is ook het zoeken naar nieuwe vormen van democratie en verbinding. Hoe houden we, ondanks de beperkingen die er op dit moment zijn, onze democratie vitaal? In tijden dat we elkaar fysiek op andere manieren moeten treffen rijst de vraag hoe we op andere manieren verbinding met elkaar kunnen maken.

We zien het als onze rol om verenigingen van plaatselijk belang en wijkverenigingen te ondersteunen bij het zoeken naar verbinding met hun achterban en bij het versterken van de sociale infrastructuur. Dat is in de nieuwe 'normale' samenleving een extra uitdaging. Een uitdaging waar we graag bij helpen.

Kortom, we moeten op zoek naar nieuwe manieren om in verbinding te komen. Als dat zoeken en onderzoeken om extra middelen vraagt, dan komen wij in de Programmabegroting 2021 met een voorstel.

Gebiedsgericht

We ontwikkelen het gebiedsgericht werken verder. We bekijken vraagstukken op gebied van de fysieke- en sociale leefomgeving en op gebied van leefbaarheid integraal. Dat doen we op niveau van de dorpen en de wijken, samen met inwoners, maatschappelijke partners en andere

organisaties. Op deze manier koppelen we individuele vraagstukken aan grotere ontwikkelingen en kijken we samen vooruit.

Kritische blik

We vinden het als college belangrijk om kritisch naar onszelf en de samenwerking met de samenleving te blijven kijken. Daarvoor gaan we in 2021 aan de slag met het verbeterplan van de Quickscan Lokale Democratie. Dat doen we samen met inwoners, met u als raad en met de ambtelijke organisatie. Daarnaast willen we aan de hand van verhalen van inwoners en partners én verhalen vanuit ons als gemeente laten zien hoe goed we zijn in Verbindend Besturen. In 2021 krijgt dit verder vorm.

Dienstverlening

We werken aan een optimale online dienstverlening. Online dienstverlening biedt een kans om zelfregie van inwoners te vergroten. De digitale ontwikkeling gaat, mede door de tijd waarin we zitten, snel. Er worden steeds meer online tools ontwikkeld en inwoners worden steeds meer digitaalvaardig. Wij zien dit als kans om meer producten en diensten te digitaliseren, zodat inwoners en ondernemers de optie hebben om hier gebruik van te maken. We willen bijvoorbeeld onze website inzetten om in contact te komen met de samenleving en om meer het gesprek online met elkaar te voeren.

Voor een optimale dienstverlening vragen we steeds meer flexibiliteit van medewerkers. Niet alle inwoners hebben tijdens kantooruren tijd om met ons in gesprek te gaan. Dat kunnen we deels online oplossen, maar een deel van het werk zal ook meer buiten kantooruren plaats vinden. Daar bereiden we medewerkers op voor.

Visie op de toekomst

Omdat verbindend besturen en het samenwerken met de samenleving niet meer weg te denken is uit onze bestuursstijl, willen wij graag een toekomstvisie op een verbindende stijl tot stand brengen. In de komende periode gaan wij verkennen en afbakenen vanuit welke beleidsterreinen wij de visie willen vormgeven en welke partners wij daarbij betrekken.

Ontwikkeling financiën

Samenvatting financiën

Overzicht meerjarenperspectief 2021-2024

Wij hebben een nieuw meerjarenperspectief samengesteld. De basis hiervoor is de bestaande meerjarenraming voor de jaren 2021 tot en met 2023. Daar hebben wij de jaarschijf 2024 aan toegevoegd. Ontwikkelingen die effect hebben op dit meerjarenperspectief zijn met name de meicirculaire van het gemeentefonds, de aanpassing van onze verwachte inkomsten, loon- en prijsontwikkelingen, de kaderbrieven van verbonden partijen en autonome ontwikkelingen.

De samenvatting van ons nieuwe meerjarenperspectief is als volgt:

ACTUALISATIE MEERJARENPECTIEF					
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>					
	2021	2022	2023	2024	
<i>Ontwikkeling inkomsten</i>					
Circulaire gemeentefonds	628	966	603	280	
Belastingen, huren en pachten	169	169	169	169	
<i>Ontwikkeling uitgaven</i>					
Loon- en prijsontwikkelingen	-921	-1.223	-1.223	-1.223	
Autonome ontwikkelingen	-725	-725	-725	-725	
Verbonden partijen	-46	-89	-184	-139	
	Saldo Kaderbrief	-894	-902	-1.360	-1.638

Het financieel meerjarenperspectief is voor alle vier de jaren negatief. De stijging van de inkomsten uit het gemeentefonds en de lokale belastingen is niet voldoende om de stijging van de uitgaven af te dekken.

Structurele begrotingsruimte

Wij hebben in de begroting een stelpost vrije begrotingsruimte. Op deze stelpost staan de eventuele begrotingsoverschotten. Door de begrotingsoverschotten op een aparte stelpost in beeld te brengen, is er eenvoudig inzicht in de ruimte die in de begroting aanwezig is. Effecten van tussentijdse begrotingswijzigingen, zoals bij individuele raadsvoorstellen en de Halfjaarrapportage, brengen wij ten gunste of ten laste van deze stelpost.

Wanneer wij het financiële resultaat van deze kaderbrief afzetten tegen de aanwezige structurele ruimte in de begroting, is het financieel meerjarenperspectief als volgt.

STELPOST VRIJE BEGROTINGSRUIMTE					
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>					
	2021	2022	2023	2024	
Stelpost vrije begrotingsruimte	414	735	1.100	1.100	
Saldo kaderbrief	-894	-902	-1.360	-1.638	
	Vrije begrotingsruimte na kaderbrief	-480	-167	-260	-538

Wij brengen het resultaat van deze kaderbrief niet op voorhand ten laste van de stelpost vrije begrotingsruimte en de algemene reserve. In de komende maanden werken wij de kaderbrief uit. Wij kijken kritisch naar de verwachte stijgingen van de lonen en prijzen en geplande investeringen. Ook verschijnt in september een nieuwe circulaire van het gemeentefonds. Dit alles verwerken wij in de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024. Dan komen wij met voorstellen om een begroting met een structureel en reëel sluitend meerjarenperspectief aan te bieden.

Ontwikkeling inkomsten

Meicirculaire gemeentefonds

Het gemeentefonds is voor gemeenten de belangrijkste inkomstenbron. Het zijn de middelen die we ontvangen van het Rijk. Hoeveel wij van het Rijk ontvangen, wordt bekend gemaakt door middel van circulaire. Normaal gesproken is de meicirculaire de belangrijkste circulaire van het jaar. Naast de meicirculaire verschijnen in september en december ook circulaire. Dit jaar zal de decembercirculaire de belangrijkste circulaire zijn: daarin worden de uitkomsten van de herijking van het gemeentefonds gepubliceerd.

De uitkomsten van de meicirculaire hebben wij onderstaand samengevat. Onder de tabel lichten wij de effecten toe.

EFFECTEN MEICIRCULAIRE				
<i>(bedragen x € 1.000)</i>				
	2021	2022	2023	2024
Uitkeringsfactor				
Accresontwikkeling	283	641	257	-133
Nominaal effect	905	896	1.002	1.181
Overige ontwikkelingen uitkeringsfactor	-29	4	-7	-11
Ontwikkeling uitkeringsbasis				
Ontwikkeling uitkeringsbasis	-471	-501	-573	-679
Hoeveelheidsverschillen	-188	-166	-168	-170
WOZ-waardering en aanpassing rekentarieven	128	92	92	92
	Subtotaal centraal	628	966	603
				280
Taakmutaties				
Overgangsrecht Wlz indiceerbaren met Fokus-Woning	1	1	1	1
Verrekening Voogdij/18+	-35	-35	-35	-35
IU/DU/SU				
Suppletie-uitkering integratie sociaal domein	13	13	13	13
Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches	2	2	2	2
Jeugdhulp kinderen in een AZC	-7	-7	-7	-7
Armoedebestrijding kinderen	6	6	6	6
Inburgering	46	103	113	113
3D's in het sociaal domein				
Participatie	186	240	155	250
Voogdij/18+	-52	-52	-52	-52
	Subtotaal decentraal	160	271	196
				291
	Totaal effecten meicirculaire	788	1.237	799
				571

Uitkeringsfactor

De hoogte van de algemene uitkering wordt vooral bepaald door de ontwikkeling van de uitgaven van het Rijk. Als het Rijk meer uitgeeft, dan ontvangen gemeenten meer middelen. Als het Rijk minder uitgeeft, ontvangen gemeenten ook minder. Dit is een systeem van 'samen de trap op, samen de trap af'. Dit betekent dat de hoogte van de algemene uitkering wisselt. De toename of afname van het gemeentefonds heet 'accres'.

Het accres is in 2021 en 2022 hoger ten opzichte van de septembercirculaire 2019. Dit is vooral het gevolg van hogere indexcijfers voor loon- en prijsontwikkeling. Het accres in de jaren 2023 en 2024 valt lager uit dan in de septembercirculaire geraamd. Deze dalende trend is vooral het gevolg van lager geraamde zorgkosten. Gezien de huidige coronacrisis is deze aanname bijzonder te noemen.

Als onderdeel van het compensatiepakket Coronamaatregelen zijn de VNG en de fondsbeheerders overeengekomen dat de accresen in 2020 en 2021 worden bevroren op de stand van deze

meicirculaire. Deze twee jaren gaan we dus niet 'samen de trap op en samen de trap af'. Dat betekent ook dat de afrekening, tenzij er nog grote afwijkingen volgen, gelijk is aan de voorschotten. Het bevriezen van het accres is een wens van de VNG en de fondsbeheerders om rust en stabiliteit te creëren. Het is nog wel een aandachtspunt hoe we vervolgens in 2022 weer gaan instappen in de normale systematiek.

Aangezien wij onze begroting baseren op constante prijzen hebben wij jaarlijks een structureel voordeel onder het kopje "nominale ontwikkelingen". Daarmee voegen wij de inflatie toe aan de algemene uitkering.

Ontwikkeling uitkeringsbasis

In deze circulaire zijn de nieuwe ramingen van de ontwikkeling van de uitkeringsbasis verwerkt. Afgelopen jaren werden de aantallen van maatstaven in het sociaal domein betrekkelijk stabiel gehouden. Na de overheveling van de integratie-uitkering naar de algemene uitkering is het normale regime van toepassing geworden. De aantallen worden regelmatig geactualiseerd net als bij de andere maatstaven. Dat kan behoorlijke schommelingen tot gevolg hebben.

In de decembercirculaire is voor uitkeringsjaar 2019 een omvangrijke wijziging opgenomen door stijging van de aantallen bij twee maatstaven. Dat is bij de maatstaven 'medicijngebruik met drempel' en 'ouders met langdurig psychisch medicijngebruik'. Dat deze structurele wijziging eraan zat te komen hebben wij in december 2019 aangegeven.

Wij kijken met het aantal 'ouders met langdurig psychisch medicijngebruik' af van de landelijk trend. Landelijk gaat men uit van een stijging van de aantallen. Wij zien in onze gemeente een daling. Dit veroorzaakt een forse structurele daling van ongeveer € 300.000.

Ten opzichte van september 2019 hebben wij ook te maken met wijzigingen op een aantal andere maatstaven. Een dalend aantal bijstandsuitkeringen veroorzaakt een verlaging van ongeveer € 200.000 in 2020. Dit is € 350.000 in 2021 t/m 2024.

De jaarlijkse aanpassing van de gewichten van de maatstaf Ozb is doorgevoerd. Dit wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het zogenoemde rekentarief.

Taakmutaties

Er is sprake van twee taakmutaties:

- Overgangsrecht WLZ-indiceerbaren: de algemene uitkering wordt verhoogd omdat dit jaar het overgangsrecht afloopt voor mensen met een Wlz-indicatie (Wet langdurige zorg) in een zogenoemde Fokus-woning. De algemene uitkering wordt daarom verhoogd.
- Verrekening Voogdij/18+: de algemene uitkering wordt verlaagd en de IU-sociaal domein wordt verhoogd.

IU/DU/SU

De wijzigingen in de decentralisatie-uitkeringen ('DU's') zijn beperkt. Het zijn wijzigingen in de basisgegevens en/of loon- en prijscompensaties. Vanaf 2021 ontvangen wij middelen voor de uitvoering van inburgeringstaken via de integratieuitkering ('IU') inburgering. De bedragen worden naar verwachting vanaf 2022 overgeheveld naar de algemene uitkering.

Sociaal domein

De integratie-uitkering Participatie verandert door de toekenning van de loon- en prijsbijstelling voor 2020 en de verdeling van de Wsw-middelen. Ook zijn de drempelbedragen voor de verdeling van de middelen "Nieuw begeleiding" veranderd.

De integratie-uitkering Voogdij/18+ wordt verdeeld op basis van historisch zorggebruik. Met de laatst bekende gegevens heeft er een afrekening plaatsgevonden. Deze gegevens worden ook doorgetrokken naar latere jaren. Dit leidt voor ons tot een nadeel.

In deze circulaire vindt een overheveling plaats vanuit de taakmutatie 'verrekening voogdij/18+' naar de IU Voogdij/18+. Deze noemden wij hier boven onder het kopje 'taakmutaties'. Het is een overheveling vanuit het ene deel naar het andere deel van de algemene uitkering. Wat is hierbij de achterliggende gedachte: De integratie-uitkering Voogdij/18+ neemt structureel toe en deze toename wordt grotendeels gedekt met de toevoeging van loon- en prijsbijstellingen. Het verschil wordt onttrokken aan de algemene uitkering, aan het subcluster Jeugdhulp.

Belastingen, huren en pachten

Belastingen

De stijging van de belastingen zoals wij deze in de tabel laten zien, is de stijging van de opbrengst van de Onroerende zaakbelasting (Ozb) en de forensenbelasting met de prijsindex. De prijsindex is 1,7% in 2021. Deze belastingen zijn algemene dekkingsmiddelen en zijn bedoeld om de stijging van onze kosten af te dekken. Via de gemeentefondsuitkering worden wij ook gecompenseerd voor prijsstijgingen.

Het uitgangspunt is dat alle tarieven worden aangepast met het prijsindexcijfer. Voor kostendekkende tarieven voor het rioolrecht, de afvalstoffenheffing, de begraafplaatsrechten, omgevingsvergunningen en producten van burgerzaken laten wij de stijging van de opbrengst niet in deze tabel zien, omdat deze geen effect hebben op de begroting. Tegenover een stijging van de opbrengsten uit deze tarieven staan kosten. Bij de programmabegroting berekenen wij met welk percentage de tarieven aangepast moeten worden om kostendekkend te zijn. Dat is onder andere afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal huishoudens en bedrijven, de Woz-waarde van panden en de kosten die wij maken voor de tariefproducten.

Huren en pachten

Wij verhogen de inkomsten uit huren en pachten met de prijsindexatie van 1,7%. Dit leidt tot een stijging van de inkomsten met € 22.000.

Toeristenbelasting

Bij de Programmabegroting 2016 heeft uw raad ingestemd met het voorstel om de toeristenbelasting eens per drie jaar te verhogen met € 0,05 in plaats van een jaarlijkse prijsindexatie. Voor de jaren 2016, 2017 en 2018 was het tarief € 1,25 per overnachting. Voor het jaar 2019, 2020 en 2021 zou het tarief met € 0,05 verhoogd worden naar € 1,30. Dit besluit is destijds verwerkt in de begroting. Voor 2019 en 2020 hebben wij voorgesteld het tarief niet te verhogen. De reden hiervoor was dat er door Recreatieschap Drenthe een onderzoek wordt uitgevoerd. Dit onderzoek richt zich onder andere op een vrijstelling voor kinderen tot 12 jaar, tariefdifferentiatie voor verschillende accommodaties en harmonisatie van het tarief in Drenthe. Het uitgangspunt is dat de opbrengst van de toeristenbelasting per saldo gelijk blijft. Vanwege de huidige situatie in de coronacrisis heeft het Recreatieschap Drenthe besloten om het advies inzake invoering 'gedifferentieerd tarief toeristenbelasting' uit te stellen met één jaar. Wanneer wij ook nu dit onderzoek afwachten, zou dit betekenen dat wij voor het derde jaar op rij het tarief voor de toeristenbelasting bevriezen. Het bevriezen heeft in 2019 en 2020 in beide jaren tot een financieel nadelig effect van € 70.000 geleid.

Gezien de lange doorlooptijd van het onderzoek en de veranderende omstandigheden, stellen wij voor om onze vastgestelde beleidslijn over het tarief van de toeristenbelasting te volgen. Wij stellen voor het huidige tarief van € 1,25 per overnachting te verhogen naar € 1,30. Daarmee berekenen wij de inflatie door aan de overnachtende toeristen. Deze inflatie is in de afgelopen twee jaar niet doorberekend.

De toeristische sector is de partij die de toeristenbelasting voor ons ontvangt en aan ons doorbetaalt. Ter voorbereiding op het nieuwe seizoen geven we hen op tijd duidelijkheid over de tarieven. Daarom doen wij u al in deze kaderbrief een voorstel daartoe en wachten wij niet tot de programmabegroting in het najaar.

De totale opbrengst is afhankelijk van het tarief en het aantal overnachtingen. Over het tarief doen wij u hierboven een voorstel. Over het aantal overnachtingen in 2021 geven wij in de programmabegroting een prognose af en hopen wij een inschatting te kunnen maken van de opbrengst in 2021.

ONTWIKKELING INKOMSTEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2021	2022	2023	2024
Belastingen	147	147	147	147
Huren en pachten	22	22	22	22
	Totaal	169	169	169

Ontwikkeling uitgaven

Ter inleiding

In dit hoofdstuk gaan wij in op de ontwikkeling van onze uitgaven. Wij hebben onze uitgaven voor de komende vier jaren geactualiseerd op basis van bijvoorbeeld landelijke indexcijfers, landelijke en lokale ontwikkelingen in wet- en regelgeving, onze aanbestedingen en de kaderbrieven van onze verbonden partijen.

Loon- en prijsontwikkeling

Wij verwachten dat de lonen en prijzen in 2021 voor onze gemeente zullen stijgen met de volgende bedragen.

ONTWIKKELING LONEN EN PRIJZEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2021	2022	2023	2024
Loonontwikkeling	-302	-604	-604	-604
Prijsontwikkeling (incl. subsidies)	-619	-619	-619	-619
Totaal	-921	-1.223	-1.223	-1.223

Toelichting loon- en prijsontwikkeling

Loonontwikkeling

De huidige cao voor gemeenten loopt van 1 januari 2019 tot 1 januari 2021. Gesprekken over een nieuwe cao zijn nog niet opgestart. Jaarlijks maken wij bij het opstellen van de kaderbrief een inschatting van de loonontwikkeling op basis van de lopende cao onderhandelingen of het indexcijfer van het Centraal Planbureau (CPB). Omdat de gesprekken nog niet zijn gestart, rekenen wij met het indexcijfer van het CPB. Dat indexcijfer is dit voorjaar gepubliceerd en is 3,1% in 2021. Wij verwachten dat de loonkosten in 2021 niet met dit percentage zullen stijgen, gezien de de gewijzigde economische perspectieven en het feit dat cao-onderhandelingen meestal doorlooptijd van een aantal maanden hebben. Daarom rekenen wij in 2021 met de helft van deze stijging. Dat is een percentage van 1,55 % en leidt tot een uitzet van € 302.000. Vanaf 2022 rekenen wij wel met een loonontwikkeling van 3,1%. Dat betekent een stijging van de loonkosten met € 604.000.

Prijsontwikkeling

Jaarlijks verhogen wij onze budgetten met de verwachte prijsstijgingen in de overheidssector. Het indexcijfer voor 2021 is 1,7%. Dit hebben wij voor 2021 ook berekend voor het sociaal domein. Sinds de overgang van de decentralisatie-uitkeringen voor het sociaal domein naar de gemeenten, gaan zij dit jaar voor het eerst in het gemeentefonds 'samen de trap op en samen de trap af'. Voor de actualisatie van deze budgetten hanteren wij daarom dezelfde systematiek als alle andere budgetten. De prijsontwikkeling voor het sociaal domein hebben wij gecalculiseerd op € 252.000.

De prijsontwikkeling zoals wij die elk jaar berekenen op budgetten voor de andere vijf programma's is € 284.000. De verwachte stijging van de subsidies is € 83.000.

Deze drie elementen maken samen dat de verwachte prijsstijging € 619.000 bedraagt.

In de Programmabegroting 2021 werken wij de verwachte prijsstijgingen verder uit. Wij zijn altijd kritisch op wat de daadwerkelijke prijsstijgingen en subsidieafspraken zijn. Als er een verschil is tussen de verwachte en werkelijke prijsstijging, dan nemen wij dat op in de financiële toelichting in de Programmabegroting.

Autonome ontwikkelingen

Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die van buitenaf op ons afkomen en waar wij als gemeente geen invloed op hebben. Dit kunnen bijvoorbeeld nieuwe of gewijzigde wet- en regelgeving en volumestijgingen zijn. Voor het nieuwe meerjarenperspectief zien wij de

volgende ontwikkelingen in het sociaal domein.

AUTONOME ONTWIKKELINGEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2021	2022	2023	2024
Wmo	-500	-500	-500	-500
Jeugdzorg	-225	-225	-225	-225
	Totaal	-725	-725	-725

Toelichting autonome ontwikkelingen

Wmo

In het Jaarverslag 2019 informeerden wij u over de toenemende druk op de budgetten voor de Wmo en de jeugdzorg. Binnen de Wmo leidt het schrappen van de eigen bijdrage op de algemene schoonmaakvoorziening tot een structureel effect van circa € 200.000. Daarnaast constateren wij dat de invoering van het abonnementstarief tot meer aanvragen voor deze voorzieningen leidt. Wij schatten het structurele effect in op circa € 300.000. De compensatie die wij hiervoor van het Rijk ontvangen is niet toereikend om beide effecten op te vangen. Wij zien de trend, maar een deel er van is niet beïnvloedbaar. Op de onderdelen waar wij dit wel kunnen, gaan wij de mogelijkheden onderzoeken om het tijt te keren en in control te komen. Uit het programma generatiearmoede willen wij bijvoorbeeld leren.

We hebben al een beweegprogramma voor ouderen (Powerful Aging) ingezet. We proberen met dit programma het beroep op (huishoudelijke) ondersteuning te voorkomen of een paar jaar uit te stellen. Onze inzet is om hiermee de groei van de Wmo-uitgaven af te remmen en waar mogelijk te laten dalen.

Jeugdzorg

De druk op de uitgaven voor jeugdzorg is groot. Voor de jaren 2019-2021 hebben wij aanvullende middelen van het Rijk ontvangen om tekorten te dekken en te werken aan constructieve oplossingen binnen de jeugdhulp. Ondanks de aanvulling van het Rijk hebben we 2019 toch een overschrijding gehad van ongeveer € 200.000. Bovendien zijn de aanvullende middelen van het Rijk in 2020 en 2021 ruim € 200.000 lager dan in 2019. Daarnaast weten we niet wat het effect van de Coronacrisis op de langere termijn zal hebben binnen het Sociaal Domein.

Ook hier willen wij de trend beïnvloeden op de onderdelen waar onze instrumenten en onze invloed zich bevinden. Wij verwachten met investeringen in preventieve voorzieningen en een bijstelling van ons inkoopbeleid het financiële effect te kunnen beperken. Niettemin verwachten wij met de kennis van nu een structureel effect van circa € 225.000.

Verbonden partijen

Van onze verbonden partijen ontvangen wij op grond van de Wet op de gemeenschappelijke regelingen (Wgr) kaderbrieven en ontwerpbegrotingen. In de afgelopen periode hebben wij u geïnformeerd over de ontvangen kaderbrieven en ontwerpbegrotingen voor 2021. Om een volledig overzicht van het financieel meerjarenperspectief te presenteren, hebben wij de financiële effecten van de individuele raadsvoorstellen onderstaand samengevat.

VERBONDEN PARTIJEN				
<i>(bedragen x € 1.000)</i>				
	2021	2022	2023	2024
Emco	47	4	-91	-46
GGD	-9	-9	-9	-9
Recreatieschap Drenthe	3	3	3	3
RUD	-15	-15	-15	-15
VRD	-72	-72	-72	-72
	Totaal	-46	-89	-139

Overige ontwikkelingen

Overige ontwikkelingen met mogelijk financiële effecten

De ontwikkelingen die wij in 2021 verwachten en waarvan wij een inschatting kunnen maken van de financiële effecten, hebben wij opgenomen in de diverse tabellen van deze kaderbrief. Wij zien ook ontwikkelingen waarvan het op dit moment nog onzeker is of ze zich voor gaan doen en/of ontwikkelingen waarvan wij onvoldoende informatie hebben om een goede financiële vertaling voor onze gemeente te maken. Deze ontwikkelingen brengen in meer of mindere mate een financieel risico met zich mee. Dat brengen wij onderstaand in beeld.

Dutch TechZone

In onze meerjarenraming hebben wij voor Dutch TechZone middelen opgenomen tot en met het jaar 2020 conform het voorstel uit 2017. De andere deelnemende gemeente hebben in hun meerjarenraming middelen tot en met het jaar 2021 opgenomen. Onze niet-bestede middelen voor Dutch TechZone uit de jaren 2019 en 2020 zullen naar verwachting voldoende zijn voor onze bijdrage voor het jaar 2021.

Wij weten dat de gewenste ontwikkeling van de sociaaleconomische infrastructuur in onze regio een langdurige en meerjarige aanpak nodig heeft. Ook is Dutch TechZone een belangrijke pijler voor de Regiodeal. Derhalve dienen wij rekening te houden met een volgende investering vanuit onze gemeente na de looptijd van het huidige Dutch TechZone-programma. Bij de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024 komen wij hier bij u op terug.

Culturele gemeente

Vanaf juli 2021 zijn we culturele gemeente van Drenthe. Die kans grijpen we aan om het culturele leven een impuls te geven, ons imago te versterken en om onze rijke cultuurhistorie te laten zien. Het programmaplan 'Verbonden in Verhalen' werken we uit samen met verenigingen en instellingen in de regio. Het programmaplan staat bol van de ideeën en de plannen. De ambities zijn hoog. Voor de investering die dit alles vraagt, kijken we niet alleen naar eigen middelen, maar ook naar fondsen, sponsoring door bijvoorbeeld het bedrijfsleven, inkomsten uit kaartverkoop en dekking uit andere programma's in de gemeentelijke begroting. Wij doen bij de begroting 2021 nadere inhoudelijke voorstellen. Vanwege de coronacrisis worden veel culturele evenementen uitgesteld naar 2021. We stemmen de start en de programmering goed af met onze 'voorganger' Midden-Drenthe en eventuele andere culturele evenementen in de regio.

Vitale vakantieparken

In het project Vitale Vakantie Parken Coevorden (VVPC) werken wij aan een impuls op recreatie en het herbestemmen van enkele parken. Niet alleen willen we recreatie stimuleren, ook is ons doel illegale situaties te beëindigen, sociaal-maatschappelijke problematiek op te lossen, (verdere) verpaupering tegen te gaan en criminaliteit en ondermijning te stoppen. Dit project is onderdeel van een provinciaal programma waarin we met de andere Drentse gemeenten en de provincie samenwerken. Een aanvraag voor een regiodeal, specifiek voor de vitale vakantieparken, is helaas afgewezen. Een aantal betrokken gemeenten en provincie willen verder in een afgeslankte variant. De gemeentelijke bijdrage in het project zal gebaseerd worden op een verdeelsleutel die

representatief is voor de recreatieve sector, zoals het aantal overnachtingen of het aantal parken. Wij weten nog niet welke bijdrage van ons wordt gevraagd. Bij de Programmabegroting 2021 komen wij met concretere voorstellen. Voorafgaand nemen wij u uitgebreid mee in het project: na de zomer komen wij met voorstellen.

Sociaal domein

Op 31 december 2020 eindigen de overeenkomsten 'maatwerkvoorzieningen Wmo 2015'. Deze overeenkomsten hebben betrekking op de individuele begeleiding, de dagbesteding en de respijtzorg. Daarom is er een aanbestedingsprocedure opgestart. Deze procedure voeren wij samen met gemeente Borger-Odoorn. Wij willen voor 2021 tariefafspraken maken met de zorgaanbieders op basis van reële kostprijzen. Daarom wordt onderzoek gedaan naar de kostprijzen. Het financiële effect van deze ontwikkeling is nog niet bekend. In het najaar zal dit bij de vaststelling van de Programmabegroting 2021 worden meegenomen.

Centrumvisie

Ontwikkeling Markt, Haven, Citadelpunt en Weeshuisweide

Ten behoeve van de uitvoeringsambitie is een kostenraming opgesteld. Deze raming is opgesteld om uw raad een indicatie te geven van de kosten die gemoed gaan bij de realisatie van de in de visie opgenomen uitvoeringsambitie. Het doel van de kostenraming is inzichtelijk te maken dat een visie wordt aangenomen die daadwerkelijk, en in fases, gerealiseerd kan worden. De raming wordt uitgewerkt naar concrete uitvoeringsvoorstellen aan uw raad.

De bedragen in de kostenraming zijn opgebouwd op basis van informatie van vergelijkbare situaties of basis van kengetallen. Voor de opbouw van de kostenraming is externe deskundigheid ingehuurd om een zo goed mogelijke indicatie te kunnen geven. Op dit moment is er nog geen sprake van een definitieve kostenraming. Nadat uw raad instemt, start de volgende fase waarin de in de Visie Kasteelpark Coevorden beschreven maatregelen concreet worden uitgewerkt. Op basis van een goede uitwerking kan een heldere kostenraming en een goede aanbesteding plaats vinden. Ook wordt onderzocht of er baten en/of subsidies kunnen worden gerealiseerd of gevonden. Denk hierbij aan cofinanciering met Provincie, Rijk, Europa en de ondernemers en vastgoedeigenaren in onze binnenstad. Op basis van een uitwerking van de maatregelen en het onderzoek naar baten en/of subsidies ontvangt u een separaat advies/adviezen voor dekking van de uitvoering van de benodigde maatregelen.

Omgevingswet

De Omgevingswet wordt niet op 1 januari 2021 ingevoerd zoals oorspronkelijk de bedoeling was. Dat komt door een aantal oorzaken. De belangrijkste oorzaken zijn, dat het bijbehorende landelijke digitaal stelsel omgevingswet (DSO) niet op tijd klaar is en de invoering bij de vele en diverse organisaties vertraagd is als gevolg van de coronacrisis.

Eind mei heeft de minister bekendgemaakt dat de nieuwe invoeringsdatum een jaar opschuift naar 1 januari 2022. Voor een deel van de invoeringskosten betekent het dat we ze over een langere periode kunnen uitsmeren, zoals het opstellen van een Omgevingsvisie en de aanschaf van software. Dit zal per saldo niet tot extra kosten leiden. Maar als het gaat om de inzet van medewerkers, projectleiders en het programmamanagement betekent dit uiteindelijk wel een extra beroep op capaciteit. Dit kunnen we misschien deels intern opvangen, maar zal deels ook worden ingehuurd. Wij kunnen nu nog niet inschatten om hoeveel extra kosten het gaat. Na de zomer, bij het opstellen van de begroting, informeren wij u concreter om welke kosten en de hoogte daarvan het zal gaan.

Onderwijshuisvesting

Integraal Huisvestingsplan (IHP)

In 2019 heeft u het IHP voor het onderwijs vastgesteld. Hierin zijn tot en met het jaar 2034 investeringen in onderwijshuisvesting en kindvoorzieningen gepland. Momenteel wordt de renovatie van het gebouw van OBS Burgemeester Wessels Boer in Dalen voorbereid door schoolbestuur Arcade. Voor 2021 houden wij rekening met de aanpak van de huisvesting van twee basisscholen en kindvoorzieningen in Schoonoord. De voorbereiding hiervoor is gestart. Hierbij

wordt ook onderzocht of een koppeling met andere voorzieningen in Schoonoord gewenst en mogelijk is.

De Nieuwe Veste

In het vastgestelde IHP staat de aanpak van de huisvesting van De Nieuwe Veste gepland vanaf 2023. Er staat nog geen investering geraamd, omdat via een separaat traject wordt gekeken naar het toekomstperspectief van De Nieuwe Veste en de huisvesting die hierbij past. Het eerste halfjaar van 2020 is de verkenning van scenario's verder uitgewerkt. In het tweede halfjaar leggen wij u deze uitwerking voor. Daarmee kan richting worden gegeven aan het toekomstperspectief voor De Nieuwe Veste.

Groot onderhoud gebouwen

In 2020 gaan wij onze meerjarenonderhoudsplanning actualiseren. Door een extern bureau worden de nieuwe verwachte kosten voor regulier onderhoud van ons kernbezit inzichtelijk gemaakt. De verwachte kosten worden verwerkt in een meerjarenonderhoudsplanning. Voor de uitvoering van groot onderhoud wordt aansluiting gezocht bij de verduurzamingsopgave waar dit mogelijk is. Vanaf 2021 wordt getracht aan te geven welk deel van de investeringen regulier groot onderhoud betreft en welke deel (extra) verduurzamingsmaatregelen betreft.

Aanpassingen klimaatadaptatie

Door klimaatverandering nemen de risico's op wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen toe. Vanuit het Delta Plan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is een landelijke strategie uitgerold om vanuit het 'weten, willen, werken' principe toe te werken naar maatregelen die gevolgen van klimaatverandering inzichtelijk maken, zodat de samenleving weerbaarder gemaakt kan worden voor die gevolgen. Via de Samenwerking Noordelijke Vechtstromen geven we hier als regio invulling aan en werken we samen op, met ondersteuning vanuit de provincies Overijssel en Drenthe.

In het kader van het DPRA is er in 2019 een stresstest uitgevoerd en is er onderzoek verricht naar de gevolgen van het veranderen van het klimaat voor het gebied, waar onze gemeente deel van uitmaakt. De stresstest geeft inzicht in de gevolgen van de klimaatveranderingen voor het gebied van de Noordelijke Vechtstromen met betrekking tot droogte, overstroming, wateroverlast en hittestress.

De stresstest kan gezien worden als een eerste stap om de kwetsbaarheid voor klimaatverandering in beeld te brengen. Het vervolg is het voeren van een risicodialoog met inwoners, instellingen en bedrijven over de uitkomsten van de stresstest. Door de Coronacrisis ligt het voeren van de dialoog momenteel stil. In een volgende fase zullen eventuele gevolgen voor de openbare ruimte, bedrijven, agrarische sector en natuur besproken worden en de financiële en economische consequenties inzichtelijk gemaakt worden.

Beheersing eikenprocessierups

Op dit moment zijn wij bezig met het ontwikkelen en opstellen van een beleidsplan inzake de beheersing van de eikenprocessierups. Bij het opstellen van het plan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met lokale initiatieven en biodiversiteit. De aanbesteding van de bestrijding heeft plaats gevonden.

Herijking gemeentefonds

Het gemeentefonds is voor gemeenten de belangrijkste inkomstenbron. In de loop van de jaren is er veel veranderd voor gemeenten. Daarom is onderzocht hoe het gemeentefonds het beste over de gemeenten kan worden verdeeld. Deze herverdeling ('herijking') zou in 2021 ingaan, maar is uitgesteld tot 2022. Uit de uitkomsten van het onderzoek naar de herverdeling bleek namelijk dat de financiële effecten van de herverdeling fors zouden zijn. Er wordt aanvullend onderzoek verricht. Wij verwachten dat gemeenten in het najaar duidelijkheid krijgen over de herijking en in de decembercirculaire 2021 definitieve cijfers bekend worden. Wij houden er, ondanks het aanvullende onderzoek, rekening mee dat deze herverdeling ongunstig is voor onze gemeentefondsuitkering.

Uitgangspunten 2021-2024

Financieel beleid in de komende jaren

Om onze gezonde positie te bewaken en te behouden, hebben wij een aantal beleidslijnen geborgd in de nota financieel beleid. Dat zijn onder andere het begrotingsevenwicht en een passende solvabiliteit. Het begrotingsevenwicht betekent dat onze inkomsten en uitgaven elk jaar met elkaar in evenwicht zijn. Onder een passende solvabiliteit verstaan wij een stabiele en beheersbare vermogenspositie. Dat komt tot uitdrukking in de verhouding tussen het eigen vermogen en vreemd vermogen. Deze verhouding mag tussen de 30% en 40% zijn. Dit zijn belangrijke toetspunten in onze financiële beoordeling en advisering.

Ruimte om tegenvallers op te vangen

Het saldo van deze kaderbrief is negatief. De financiële gevolgen van de coronacrisis voor onze gemeente zijn nog onzeker. In de paragraaf 'overige ontwikkelingen' hebben wij onderwerpen genoemd waarbij het onzeker is wat de financiële effecten en/of gevolgen zullen zijn. Het is daarom goed om te weten dat onze financiële positie tegen een stootje kan. Verderop in dit hoofdstuk gaan wij in op de ontwikkeling van de algemene reserve en onze solvabiliteit. Naast deze twee graadmeters over onze financiële positie, hebben wij in de begroting structurele budgetten waar wij nog geen verplichtingen voor zijn aangegaan. Het zijn stelposten om in de toekomst uitgaven op te doen. De stelposten geven ruimte om keuzes te maken als het tij keert. In de samenvatting van het financiële deel noemden wij al de stelpost vrij begrotingsruimte. Deze loopt op naar € 1,1 miljoen in 2024. Wij hebben een stelpost onvoorzien om tijdens het begrotingsjaar tussentijdse tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de uitvoering van ons beleid onder druk komt te staan. Deze stelpost bevat elk jaar € 100.000. Voor toekomstige vervangingsinvesteringen hebben wij een stelpost die oploopt naar € 349.000 in 2023. Naast deze drie stelposten storten wij elk jaar € 2 miljoen in de algemene reserve om onze vermogenspositie gezond te houden.

Ontwikkeling reservepositie

Onze reservepositie is gezond en dat willen wij zo houden. Dat geeft ruimte om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en invulling te geven aan ambities. Ook stelt dit ons in staat om tegenvallers op te vangen, zonder dat de uitvoering van ons bestaande beleid in het gedrang komt. In deze kaderbrief gingen we in de vorige hoofdstukken hier op in. Hoe onze algemene reserve zich naar verwachting ontwikkelt, hebben we in onderstaand overzicht weergegeven.

VERLOOP ALGEMENE RESERVE					
(bedragen x € 1.000)	Prognose	Begroting			
	2020	2021	2022	2023	2024
Stand algemene reserve begin boekjaar	21.825	33.042	34.856	36.856	38.856
Toevoegingen aan de reserve					
Conform Programmabegroting 2020:					
Structurele versterking vermogenspositie	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Vrijval reserve verkoop aandelen Essent	8.667				
Vrijval voorziening riolering	1.000				
Resultaat jaarrekening 2019 na resultaatbestemming	1.270				
Resultaat halfjaarrapportage 2020	p.m.				
<i>Totaal toevoegingen</i>	<i>12.937</i>	<i>2.000</i>	<i>2.000</i>	<i>2.000</i>	<i>2.000</i>
Onttrekkingen aan de reserve					
Conform Programmabegroting 2020, inclusief ontwikkelingen	-1.720	-186			
Resultaat halfjaarrapportage 2020	p.m.				
<i>Totaal onttrekkingen</i>	<i>-1.720</i>	<i>-186</i>			
Stand algemene reserve eind boekjaar	33.042	34.856	36.856	38.856	40.856

Ontwikkeling solvabiliteit

Aan het begin van dit hoofdstuk noemden wij al de solvabiliteit als belangrijke indicator van onze financiën. De solvabiliteit is een kengetal dat de verhouding tussen het eigen vermogen (algemene reserves en bestemmingsreserves) en ons totale vermogen (het balanstotaal) weergeeft. De gekozen bandbreedte van 30% - 40% geeft ruimte om risico's af te dekken. Ook geeft het ruimte om ambities van dekking te voorzien.

Wij hebben in het jaarverslag 2019 de solvabiliteit berekend. Deze treft u onderstaand aan. Bij de Programmabegroting 2021 berekenen wij de solvabiliteit voor de komende vier jaren.

De solvabiliteit heeft zich tot en met 2019 als volgt ontwikkeld.

SOLVABILITEIT				
	2016	2017	2018	2019
Jaarverslag 2019	25%	31%	31%	31%

Van Kaderbrief naar Programmabegroting

Kaders voor ons college

In deze kaderbrief hebben wij u geïnformeerd over actuele ontwikkelingen zoals de gevolgen van de coronacrisis en de onderwerpen waar in 2021 onze inspanning op is gericht. Daarnaast hebben wij een aantal financiële effecten doorgerekend zoals de ontwikkeling van lonen en prijzen, autonome ontwikkelingen en de inzet door onze verbonden partijen. Dit geeft een eerste doorkijk naar het nieuwe begrotingsjaar en biedt de gelegenheid om met uw raad te spreken over waar wij in 2021 onze energie en aandacht op richten. Welke richting geeft u ons college mee als opmaat naar de samenstelling van de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2021-2024?

Samenstelling van de Programmabegroting

De samenstelling van de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024 betekent onder andere een concrete vertaling van onze doelen naar de wijze waarop wij deze willen bereiken. We hebben in deze Kaderbrief aangegeven wat wij willen bereiken, in de Programmabegroting vertellen we hoe we dit willen bereiken; vertaald naar tastbare activiteiten en/of maatregelen. Als er zich in de tussentijd nieuwe ontwikkelingen voordoen, dan betrekken wij deze bij de begroting. Één van de ontwikkelingen is de publicatie van de septembercirculaire van het gemeentefonds, waarin het Rijk kenbaar maakt welke middelen wij ontvangen. Deze circulaire geeft meer duidelijkheid over ons financieel meerjarenperspectief. Wij verwerken de effecten van deze circulaire in de begroting.

Op 21 oktober 2020 zullen wij u de Programmabegroting 2021 en meerjarenraming 2022-2024 aanbieden.

Tot slot

Ondanks de crisis staan onze doelen onveranderd overeind. Hoe wij deze doelen bereiken, is een dynamisch vraagstuk: afhankelijk van onder andere het tempo van onze partners en inwoners en wat passend is in deze bijzondere tijd. Wij zijn er van overtuigd dat het zeker in deze tijd belangrijk is om met elkaar in verbinding te blijven om hier samen succesvol invulling aan te geven. Wij dagen uw raad uit om met ons het debat te voeren over hoe wij hier het beste invulling aan kunnen geven.

Uit de wapenspreuk van onze gemeente spreekt onze kracht: "Ik overleef ondanks vele gevaren". Deze kracht verbindt ons. Onze rijke historie kent vele uitdagingen die wij te boven zijn gekomen. Ook deze coronacrisis komen wij met elkaar te boven. Dat is mede dankzij de inzet door bijvoorbeeld vrijwilligers, ondernemers, de zorg, het onderwijs, maar ook de vele inwoners en partners die minder zichtbaar in onze gemeente de schouders er onder zetten om er het beste van te maken. Iets dat wij als eerste overheid zien en onze waardering voor uitspreken.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Het college van burgemeester en wethouders van Coevorden,

was getekend,

de secretaris

B.M. de Vries

de burgemeester

B.J. Bouwmeester